

Gurbanmämmet serdar / Üçünji bölüm -9: dowamy

Category: Kitapcy, Oýlanmalar, Taryhy proza
написано kitapcy | 26 января, 2025

Gurbanmämmet serdar / Üçünji bölüm -9: dowamy Bu millet sözүň doly manysyndaky garakçylara öwrüldi. Olar Köne tarapyny däl, Döwkesen, Uzboý taraplaryna-da garakçylyk edip başladylar.

Indi olaryň derdinden goňsy özbeklerem, aýagujyrakdaky galpaklaram dat edip başladylar.

Ýusupja jeňnellikdäki «garakçylar döwletiniň» ýaşulylaryny soňam üç sapar çagyrdy.

Gelýänler şol bir adamlardy. Begmet eýtsek, iki sany itme kör, iki sany gereň ker, iki maýyp, iki sähne.

Ýusupja bir zat diýse, olar başga bir zat diýip öz aralarynda gygyryşyp, gyrlyşyp başlaýardylar.

Emma olar garakçylyga şeýle bir dogumly, edenli ýigitleri çykarýardylar. Olaryň atlaryna, ýaraglaryna sygyryp, seredip oturmalydy.

Iň erbet ýeri, olarda adam ogluna jinnek ýalam rehim ýokdy. Kerweni dagy, töwereginde ýeke şayat goýman kerçeleýärdiler. Soňam jeňnellige sümülyärdiler. Onsaň alan ogry, gören taňrydy»

Könäniň, Döwkeseniň obalary, goňsy özbekler, galpaklar malyndan, zadyndan geçdi.

Bu haýtynlar indi olaryň gyz-gelinlerine-de el urup başladylar. Geçmesi kyn bolan jülgelerdäki aýawlar ýaly, oba gelip gyzlary, gelinleri günü bilen yzarlaýardylar. Olaryň iň ýaş, owadanyny ogurlap gaçyp gidýärdiler.

Indi olaryň derdinden Köneden Aýböwüre çenli, giden aralyk zyndan boldy. Gözi gorkan adamlar ne derýa boýuna, ne Üstýurda mal-gara geçirip bilyärdiler.

Bu ýagdaý gün geldikçe beterleşip, indi tutuş köne gorky astyndady.

Muny Goçmäden, Halbaýam, Gurbanmämmet Serdara ýürek edip

bilmändi ýöne arada bir bolmasy ýagdaý boldy.
Hanyň Döwkesen gapdallardan gelýän on atlysy Aýböwür bilen
Köne aralygynda gürüm-jürim boldy.
Şol atlaryň biri saý-sebäp bilen galtamanlardan sypyp, on baş
gün diýende özünü Bedirkendä atypdyr. Ol ýigidiň ady Begjandy.
Begjan süýrenip hanyň huzyryna baryp, gören Horluklaryny
birin-birin gürrüň beripdir.

Han şol günüň agşamsy Ýusubam, Haçbaýam, Goçmädem çagyrdy.

– Hany, bu Köneden günbatardaky Merkitler gelene-geçene azar
berýärmişä, Ýusup, sen näme, olar bilen birmi. Halbaý, Goçmät
bu nämäniň galtamany. Indi, Hywa ýurdunyň hanynyň on atlysyny
gündüziň-güniçapawullap, kerçäp, atyny, ýaragyny alyp gidýän
bolsalar, siz nädip başyňya telpek geýip bilýäniz.

Günäni Goçmät öz üstüne aldy.

– Han däde jan, biz walla-wylla, aýtmaýaka ýürek etmeduryk.
Olar garakçydan ötdi, adam öldurlar. Süri-süri öjeklerimiz,
koýu, keşilerimiz, atlarymyz, tüýli eşeklerimiz, Porsy, Köne,
Döwkesen, Hemsaýa özbek, Hemsaýa kalpak barysynyňkyny
sürdüler. Belanyň körugi şol jeňnel boladurar. Olar kyz
balalary kelin balalary-da şol jeňñele taşyp batdyrlar, taşyp
batydular. Olara özüm kerek Han däde jan, han däde.

– Näçe wagtdan bäri?

– Siz bu ile Han durduňyz. Olar-da turdy.

– Olar näçe öýli.

– Bäs yüz töweregi turar. Yöne olaryň ählisi garakçy. Ählisi
nöker diýip, Ýusup hem ara goşuldy. Men olaryň ýaşulylaryny
dört sapar çagyryp, «Eýtmäň, beýtmäň» diýdim. Emma olar
gözümize basyp, edenini edip ýör.

Han Halbaýa seretdi.

– Näçe atly gerek?

Halbaý oýa batdy.

– Bilmedim, han däde. Olara atlyň kär edip bilmez. Olar agyr
jeňneliň, düýpsiz batgalygyň içinde otyrlar. Atylar oňa baryp
bilmez.

– Onda näme etmeli?

Ýusup gamçyly elini galgatdy.

– Diňe bir ýol bar. Baharda derýa josanda, şol jeňnelligi suw

alýar. Şonda olar oba-oba bolup, tä Könäniň etegine çenli bosuşyp, gyra çykýarlar. Gyrada olaryň kümeleri, kepbeleri dur. Diňe şonda olary topulyp, ele salyp bolar. Galan wagty on müň atlyňam olary alyp bilmek.

Hanyň gözlerinde çylgym-çylgym gan indi.

«Meniň özüm söweše, gan görüp, at darydara sebäp gözläp ýörkäm, bularyň meniň ýurdumda meni oýnajak boluşyna seret, it ogullary. Henize çenli meni oýnajak bolan enesinden dogan däldir. Şu gün size ilkinji oýunjagaz görkezeýin welin näderkäňiz...»

Ol Ýusuby ýanyна çagyrdy.

– Sen bir zat et Ýusup.

– Lepbeý, Han däde.

Han gamçysynyň sapyny Goçmäde tarap dikdi.

– Üç yüz atlyny yüz-yüzden böl. Yüz atlyň yüzünü alyp Aýböwüre barsyn-da, yzyna gaýtsyn, yüz atlyňam Köneden Aýböwüre bakan ugrasyn. Ýene yüz atlyň Könäň günbatar yüzündäki gara jary garawullasyn. Şeýdip, ellińine näce adam düşse, Könäniň bazaryna sürüp gaýtsyn.

– Lepbeý, Han däde.

Han Ýusubuň atylaryna buýruk berisini, özünü alyp barşyny synlady.

« – Gowşag-a däl»

Hanyň Ýusuba nämedir bir zat buýurýandygyny gören Halbaý hem» özünü görkezmäge bir maý bolaýmazmyka» diýen niýet bilen hana golaý geldi.

Han öýle namazyny gabatlap Könä geldi. Ol üç yüz altmyş öwlüýäniň gapdalynda açık meýdanda kybla garap öýle namazyny okady. Bu ýerde ýatanlara aýat berdi. Soň gyssanmaç atlanylп bazara bardy.

Bu gün Hanyň jarçylary tutuş Könä jar çekip «Gurbanmämmet Serdaryň maslahat etmäge gelýändigini, Könäniň ilitynyň uly-kiçi diýmän Ak bazara üýşmelidigini» habar beripdiler.

Han märekäniň gyrasyna gelip atdan düşdi. At gaýtarym meýdan märeke bolup durdy. Bazaryň günbatar çetinde dikilen dar agaçlarda çözüň, süňňüne elhenç gorky howatyry kürsäp urýardy.

– Essalomaleýkum, adamlar.

Han gaty gazaplydy, ýolboýy bu toprakda bolýan hyýanatlar barada ýürek awuduujy oýlanmalary, dar agajyna gözü düşende aýratyn bir wagşyýana gazaba öwrülene meňzeýärdi.

Onuň gyzgylt reňk silkme telpegi, berdaşly, edil häzir göreşe çykjak Nus pälwan ýaly durkuna ýaraşyk berýän gyzlymtyl agar çäkmeni, onuň ýakasyndan görnüp duran gyrmazy gyzyl Hywa dony, indi olaryň ýalkymyna al öwüsýän ýüzi, ýaňy bilini ýazyp, galan-gaçan nuruny «Aý, şunam öye ýük edip alyp gitmäýin-läý» diýip, ak bazara eňteren günüň nurly şuglasyna bir dikmeç gana meňzeýärdi.

– Men size takal okamaga gelemok. Men namysym içime sygman geldim. – Ol az-kem ileri süýşdi – oglan ahyry. Men bu döwleti nä günler bilen saklap otyryn. Gel-gel indi baş oýnam ogram il-güne azar berip, meniň abraýyma şek ýetirmelimi. Men diri gezip ýörtsem, öz halkamy ynjytman.

Ol Ýusuba gazap bilen baş atdy.

– Çagyr ökerleri.

– Ýusubyň Begmet eýtmäni, kör, ker, maýyp-müjrip bendeleri hanyň öňüne surreneklop getirdiler.

Han Begmet eýtmäni tanaýardy. «Onuň ýaly ýeksurun bolmaz» – diýip, pikir edýän adamsy bu gün onuň maňlaýyndan çykdy.

– Salowmaleýkim, «Han patyşa! – diýip, Begmet eýse, ýalum-ýulum etdi.

Han oňa ýüz bermedi.

– Sen, köpeý ogly «han-patyşa» diýen bolup, etjegiň içiňde. Näme, ilata azar berýäň. Men seni barara ýurt tapman ýörkäň, tiräň bilen şu ýere götürdim. Indi garnyň doýdumy?

– Han dädem, han dädem?

– Sen ogram. «Nöker ýerine, salgyt ýerine han baýtal tajak alsyn» diýýämişiň-ä.

– Han däde, han däde.

Han birden ýaryldy.

– Baryny asyň!

Boldy bir yzan-da-çuwançyk. Halbaý elindäki bäsataryny asmana baş atdy.

Sähel salymda bazaryň gyrasyndaky dar agaçlary başga görnüşegirdi. Olarda sallanyp duran sudurlar, özünü mazamlaýan

ýalydy. Olara zol gözüň düşüp durdy. Ýöne hiç nebsiň agyrmaýardy.il-gün bu taýpadanizar bolup, olaryň etinden ötüp, süňňüne ýetipdi.

Bir salymdan günbatardan gelýän atlylaron-on baş sany sütün ýaly daýaw ýigitleri öňüne salyp geldiler.

– Han däde, öňden barýan topary ahmala salyp çözup, olaryň atyny, ýarag alyp jeňnele sümjek bolup durkalar ýetişdik. Baş adamlary oldu. Ine-de dokuz adam.

Han olaryň ökerbasydyr öýden giň maňlaýly gyzyl ýaglyk bilen daňylan pyýadany ýanyna çagyrdy.

– Kim bolarsyň?

– Kim bolanda näme, sorar ýaly sen kimiň iti? – Ol ýigit ganly dodagyny çeýnäp, ganyny hanyň üstüne tüýkürdi.

– Han bilinden berdenkesini sogrup aldy-da, ondan nagany silkip çykaryp gözü bilen garşysyndaky iýjek bolup duran arslan ýaly ýigidiň gat maňlaýyndan atdy.

Ol ýigit bir salym gözlerini çerreldip durdy-da epilmän zat etmän, şol durşuna ýere ýazyldy-da, aldajy ýaly barmakly aýasy bilen çyg, duzy çykyp, gaýmaklap duran yzgar topragy kast bilen gargady.

Han ondan hem beterräk, ýaňagyna čenli tüý basyp giden aýylganç, guduz aýy kimin peläketi hiç zat sorman atdy.

– Olaram itden çykaryň. – Soň yzyna öwrülip – Birini goýberiň, goý gerek zatlaryny gürrүň bersin. Gaýdyp ile azar berseler. – Ol ilata ýüzlendi. – Il-gün, eşitdim-eşitmedim diýmäň. Kim ýurda bulagaýlyk salsa, il-güne azar berse, boljagy şudur. Ýone, bular pälinden gaýtmasa öýlerini otlap, hemmesini dardan geçirerler. Obalaryny dargadyp, tohumyny gyraryn. Tohumyny.

Han şondan yzyna öwrüldi-de, gelip etyna atlandy-da halaýga ýüzlendi.

– Men şuny maslahat edeýin diýip geldim. Sag aman oturyň.

Ýusubuň nökerleri hälki tutulyp getirilenleň iň soňkusyna čenli okdan geçirip, sergi bolup ýatan maslykaryň yüzüne-de seretmän, hanyň yzy bilen atlandylar.

Han tä gala gelýänça, hiç ýerde düşmedi. Ol Bedirkende girensoň essine gelen ýaly boldy.

Atylan, asylan adamlar bir laý göz öňünden geçdi-de,

gelip-gelip, gyzy Göwheriň perişde ýaly didarynda daýandy. Han gyzyny gördü, onuň ýaşdanmy, ýadawlykdanmy, dumanlap duran dideleriniň öňünde Göwher buýsançlydy, owadandy, bigüna ýylgyrpyk durdy. Ol kümüş jaňjagazyň sesi ýaly owaz bilen.

– Däde, däde jan! – diýdi.

Han gözünü süpürdi. Ol gala girende-de tamlaryň birinden «Däde jan» diýip, Göwher çykaýjak ýaly boldy durdy.

Han atdan düşüp barýarka «Bu häsiýetiň bilen oglan bolmaly ekeniň-dä, balam» diýip samrady.

Dünýä bulaşýardı. Owganystana giden Han işan bilen Eşsi otuz düye ýarag, pul, çay alyp geldi.

Olaryň yz ýany bilen iki düýäni seýlon çagyndan ýükläp, Hojaguly han geldi. Hywadan Şyhym Sülgün geldi.

Gurbanmämmet serdar az-kem ýarawsyzdy. Ol ýakynda Daşhowuz, Ýylanly gapdallaryna aýlanyp gaýdypdy. Sonda duýdansyz ýerden çapgyn ýagış ýagyp, yzy gara tutup ýagşy sowuklapdy. Hanyň aýaklary agyrýardı. Onuň aýaklaryny kesip, ýerine ağaç goýlan ýalydy. Damarlary hiç zat duýmaýardı.

Ol onda-da Han işanyň, oglunuň uzak ýoldan ep-esli sowgat-salamly gelmegine begendi. Ýörite Hywada ýasadyp getiren «Burjuýka» atly çoýun peçde sünke dönüp giden ojarlar gaýgyrylman ýakylangoň, hanyň bolýan tamy ýylydy.

Bu ýylyň sowgy ýylahyra düşüpdı. «Buýsanmagyn baýlygňa, bijin bardyr özünde» bolupdy. Bijin halkam, mallaram gaty heläk edýärdi.

– Ýylahyr Ahalda nähili? – diýip, han ýassyga bagryny berip, gyşaryp ýatan Hojaguly hana sowal berdi.

Hojaguly han kümüş abbasy ýaly tegelekden ýympyk ýüzünü, ahallaç ala gözlerini ýumjaklatdy.

– Han aga, bijaý sowuk. Şeýle bir sortükler bar, içegäňdäki yzgaryň doňduryp barýar. Aşgabat has erbet. Ne eýe bar, ne baş bar. – Ol tirsegine galdy. – Hut özüm Köne-de doňup ýatan çagaly zenany gördüm-dä, onsoň ynanyber.

– Owgan nähilli?

Han işan ak sakalyny howlukman sypalady.

– Owgan-a bir zyndan-a, serdar. Allatagalanyň ýurdunyň erbedi ýokdur welin, owgan dowzah. Ne ot bar, ne odun, ne çöp, ne bir

düzüwli öý-il. Munça-munça halaýyk aç, ýalaňaç bolup, öýsüz, owzarsyz, gowaklarda, guýularda ýaşap ýör. Ne iýmit bar, ne geýim. Eginlerinde köne çarşow. Şony başlaryna atyp, aýak ýalaň, item geçse, şondana dilegçilik edip durlar. Gyşam gaty gazaply. Men-ä tas doňupdym. Tüweleme, ýanymda Eşsi oglum bar eken. Gijeler hamyr dolan ýaly dolap, alyp çykaýýar.

Han Şyhym sülgüne garady.

- Inim, Hywa illeri nähili? Sowuk bilen oňşugyňz barmy?
- Şyhym öňdenem Hana hasabat bermeli, aýtmaly, goýmaly ýagdalar bilen gelipdi. Onuň goýjak biriji meselesi, suw meselesidi.
- Han dädem, derýa doňdy. Ilat suwsuz gaty kösenýär.
- Näme etsem diýyäňiz?
- Siz bazarlarda her on maşgala bir guýy gazmaly – diýip, jar çekdirseňiz, iş bitip kalady.

Han Şyhymyň özi duýmazdan özbekceläp başlamagyny halady.

«Diýmek, bir akyllı özbek maslahat beripdir»

- Suw čuňmy?
- Ýak, bolsa, boýy.
- Berekella. Soň seiň ýene bir aýtjak-goýjak habaryň-a bolmaly.

Sülgün «aýtmalymy, şol at-owazasy Maşrykdan Magrupa ýaýrap ynkylabyň owazasy Hywada gelip başlapdyr.

Han agyrly aýagyny az-kem göterdi-de yüzünü çytdy.

- Ynkylaby näme onuň?

Şyhym ýumrugyny düwdi.

- Baýlardan, barjamly adamlardan – diýip, ol gezi Hanyň daşyndan aýlap goýberdi. – Häkimlerden işleýän zawot, fabrige eýelerinden içi köýüp, dil düwşüp edýän şermende gohlaryna ynkylap diýyän ekenler. Oňa orsuja irrewlowýusiýa hem diýýärler. Ak patışanam tagtyndan agtaryp, aýaly, çagalary bilen zyndana dykan şolar. Han gazap bilen dem aldy. Onuň gazabyna kellesi saňkyldap, telpeginin burmalaryna çenli titredi.

– ak patışanyň gözü aksyn. Şol güýji, şol ýaragy, şol goşunu bilen şol gurumsak salpýaklara özünü agdardýan bolsa...

Şyhym gözlerini gyrp-gyrp etdi-de, edip oturan gepine cep sepledii.

– Indi şolar Buhara-da hanyň daşyna geçip başlanmuşlar. Onuň bir ujy Hywa-da ýetdi. «Onda-munda üýşmeleň bolupdyr». Hywany azat etmeli». «Köşge cozmalý» diýip zawatlarda üýşüp-üýşüp edilýän gürriň gezi gelip dur.

Han arkaýyn gürledi.

– siziň ol gürrüňler bilen işiňiz bolmasyn. Suw gerekmi, guýy gazyň. Basym ýaplaryň ählisinde gazy-haşar işini geçirmeli. Şoňa taýýarlanyň. Bu ýyl haşaryň ählisi Hywaly özbekleriň boýnuna. Haşardan bir çykaly. Oňa çenli näme bolýar, görmäge janymyz, sag bolsun. Olary entejik öjükdirmäň.

Hojaguly han hem ýüregi ýarylyp barýan ýaly gepledı.

– Aşgabadam bur-bulaşyk. Goşunam köçe-de, ors, tatar, kürt, häzirbaýjan, bary köçede. Nämemiş ynkylapmyş.

– Orsiýet näme diýyärmış? – Diýip, han geziň teýkaryna el uzatdy.

– Orsiýet, bulaşyk. Gratdan urşy diýeni balýar bir, garyplar bir. Olaryň iň ulusyna Leýli diýýäler. Ak patyşa şol Leýliniň agasyny öldürripdir. Olam sen şeýtseň, men beýtjek diýip, ähli ogry-jümri, ißsiz, neşebent, arakhor, zynahor, talaňcy diýmän, men size gowy döwlet gurup bereýin diýip, aldaw-hile bilen bir gozgap goýberipdir. Onsoň uçgundan ot syçyrap, şol nekgendelere goşunam goşulyp, uly ada öwrülip, dünýäni ýakyp barýarmış.

Han Şyhym Sülgünüň bu düşündürüşinden, gowy many aldy.

– Yöne, inim, sen bir zady aýt, şol Leýli diýilýäni, onuň dünýä ot ýakdyrman gelýän nekgendeleri Hudaýa nähili garaýarlar.

– Olaryň ýigreneni Hudaýmyş. Olar «biz Allasz döwlet gurjak» diýip, kim Hudaý Alla diýse şol wagt mekgesine münýärmişler.

– Olar Hudaý ýigrenýän bolsa, olaryň Hudaý ýok bolsa, enşalla Alla biziň bilendir. Olar pöwhe bulut ýaly, pökürdäp, geçer gider. Biz ýurdy saklamaly, şeýle dälmi, pirimiz.

Orta saçak ýazylyp, nahar, şor geldi. Yöne oturalaryň nahar bilen seri ýokdy.

Han nahardan soň Kakabaýy çagyrdy. Kakabaý mähetdel etmän içeri girdi.

– Inim, Kakabaý häziriň özünde cerrige, Goçmäde, Durdy köwlä,

Ýusuba habar ýetir. Hersi obasyna ýüz düýe ojar düşürsin. Gidenlerinde-de düýelerine ot, iým yükläp, igdelä dşürsünler. Getiren ojarlayndan oba ilatlary ýagdaýy bilenjik alybersin. Adamlar hor bolmasyn. Han elini süpürdi-de, az-kem gaýra çekildi.

– Inim, Şyhym, senem Hywa bar. Göni barşyna tutuş Hywa jar çekdir. Hanyň buýrugy bilen her on maşgala bir guýy gazmaly. Erte han gazylan guýularы görnäge geljekdir» diý-de, odunam, gerek bolsa iber adam.

Goý, adamlar suwdan, odundan, kösenmesin.

Şyhym sülgün gyssanmajy özi bilen bolup çykyp gidenden soň han ýene aýagyny aňry-bäri süýşürdi. Soň häliden bäri ýekeje sözem aýtman oturan han işana baş atdy.

– Pirimiz owgan illerinde biz barada näme pir bar. Aýdyp oturyň. Şyhym işan ellerini ýazdy-da, edil edil tawus guşunyň öz ganatlaryny ýaýyp ýygnaýsy ýaly durkuny ýygndady. Soň ak owadan barmaklarynyň arasyndan tesbisiniň monjuklaryny akdyryp, sakalyny darady. Soň sözlük bilen söz açdy.

– Serdar, häzir dünýesi bulaşyk. Onuň günü meniňkiden ganymatdyr diýip, kim aýtsa, şol ýalňyşýar.

– Onyň dogry.

– Dogry, dogry – diýip, bu ýerde bolýan gürrüňleriň käsini diňläp, käsini diňlemän. Pinek atyp, oýaly-ukuly ýatan Hojaguly hanam gepe goşuldy. – Aşgabady dagyny görende, siziň han günüňiz bar.

Han işan myhman sözünü soňlaýanca garaşdy.

– Şeýle bolangoň, Jemal Ula hanyň ustadary-da, Töre hanam Hywa döwletiniň duranyna müňde bir şükür etdiler.

– Döwleti saklaň! Döwleti saklaň! Hiç bolmanda bir ýyljyk saklaň. Bizeň, aňyrdakylaram ýarag diýseňiz, adam diýseňiz, pul, tylla diýseňizem kömek berer durarys. Ýone Gurbanmämmet serdara sargydymyzy ýetiriň. Biziňem öz etsem-goýsamymyz bar. Sizi ýeke goýmarys – diýdiler.

Serdar ýene-de sowala tutdy.

– Yüňüň hemmesini hasaplaşdylarmy?

Han ýadaw ýüzüni eňşidip gepledî.

– Yüňüň baryny hasaplaşyp bilmediler. İki düýe ýuki bagana, üç

düýe ýuki deri üçinem olaryň ep-esli bergisi galdy. «Arkaýyn boluň, üzeris!» diýdiler. Oňa Tore han kepil durdy.

– Bolupdyr.

Indi gezek Hojaguly hanyňkydy. Ol ýadaw, ukudan doýmadyk gözlerini ýumrugsy bilen owkalap, ýassykdan ep-esli gyra çekildi. Aýallaryny ýygnady.

– Menem ýaşyryp oturmaýyn – diýip, aýagyndaky mata mesini çekisidirdi.

– Aşgabat lerzan içinde. Onyň ne eýesi bar, ne-de başy. Ony Eýran alsa-da alaýmaly, Iňlis eýe bolsa-da bolaýmaly, aklar eýe bolsa-da, es-ärler eýe bolsa-da bolaýmaly. Umuman, meniň düşünsümce, diňe Aşgabat däl, tutuş Türkmenistan Eýran, Orsýet, iňlis diýen üç sany äpet aždarhanyň öňüne atylan bir bölek lukma bolup galdy.

– Hany türkmenler. Olar ahyr oval öz ýurduna eýe bolmaly bolar-a.

Hojaguly han appasy ýaly telpek ap-ak ýüzüni aşak, eňek tarap aýlap goýberýän mäşbürünç, gyrçuw sakalyny sypalady. Onuň ala gözleri ümüs-tamış otagda dere pişigiň gözü ýaly ýandy.

– Han aga, türkmenlerem bir gyrasyndan bar Orsiýetden Han Ýomudskiý gelipdir. Hol türkmeni orsa satan Börmeli Dykmányň dogmasy Oraz pöwhe, Gökdepeli Öwezbaý Gökleňiň bir gözü gyşyk oglы bar Seýitmyrat diýip, ine, şular Büzmeýin obasynda garry-gurtylary ýygnap «Milli Türkmenistan Döwleti» diýip, el galdyrdyp, jarnama ýazdyrdyp, oňa barmak basdyrdyp yqlan eden bolupdyrlar.

Hana şol gözü gyşyk Seýitmyrat Köşüde Milli Respublikanyň baş şäherini gurjakmyş. Özuniň üç-dört ýüz atlysy barmyş. Yöne olardan ýykylyp barýan Türkmenistana näme hemáyat bolsun.

Han sesini çykarmady.

– Indi bize howandarlyk etjekler bir. Olar iňlis agalarymyz. Olar Gökdepäni elden giderenimizə näme etjeklerini bilenoklar. Şolar meni, hanaga, seniň ýanyňa maslahata iberdiler.

Han ýene agyrly aýaklaryny göterip, gujagyna aldy. Soňam gyzyklanma bilen:

– Eger zerury mahaly Gurbanmämmet serdar on müň atlysy bilen duýdansyz Aşgabada girip, häkimligi öz eline alyp bilermikä? –

diýdiler.

Han:

– Zerur mahaly haçan bolýar olaryň?

Hojaguly han hanyň gyzykmasyna begendi.

– Ony aýtjakar. Ok, däri, ýarag bilen üpjün etjekler.

Han alasarmyk äheň bilen gürledi.

– Häzir seniň Aşgabadyňda it eýesini, pişik bikesini tanamaýarka, biz kimiň üstüne cozmaly. Kim bilen söweşmeli bärden baransyň. Ine, şäheri aldygam-da, onsaň kim ony dolandırmaly.

Hojaguly hanyň hälki ýanyp duran ala gözleri neresse çaganyňky ýaly, tegelendi.

– Yaşulylar-a özüň git. Han aga bilen gürleş. Özüňem Aşgabadyň häkimi bol – diýdiler.

Han onuň ýüzüne dikan garady.

– Özüm diýsen-e.

– Han aga, goldasaňyz. Hemaýat etseňiz, Alla «al gulum!» diýse, boluber-dä.

Han «Ýogam», «bolar-da» diýmedi.

Onuň sebäbi, Ahally ýaşulylar Hojaguly hany iberen bolsalar, onda tutuş Ahal «Daşhowuzdan Gurbanmämmet Serdar cozup gelýär» diýip, gara dowulda oturjagyny han aňypdy.

Ýöne şol dowluň, şol arkaýynçylygyň ol ile näme berip biljegine han düşünmedi.

Özuniň goşun saplap, Aşgabada barýanyny, Aşgabadyň köcelerinde at dabyradyp, ondan mundan gelen gelmişekler bilen söweş edip ýörenini görmedi.

Hojaguly han gürrüniň şu ýerinde nokat goýjaga meňzeýärdi. Ol daş çykyp gelip,

– Bäý, bu sowg-y – diýip, gapdallary har ýaly gyzan peje giräýjek boldy. – Edil aldajy diýseň aldajy-da.

Han aýagynyň azaryny çekip oturşyna:

– Şu ýyl-a üýtgeşik sowukmyş. Her-nä, ile-güne ýazylganlyk bersin-dä – diýdi. Han aga. Iňlis garyndaşlar gerek bolsa goşun bilenem goldap bileris – diýip aýtdy diýdim dälmi?

– Aýtdyň.

– Olar gerek bolsa goşunam saljak. Ýone bir emmasy bar.

- Ol nämäň emmasy?
- Olaryň düzgüni boýunça, olar bir ýurda özbaşdak goşun girizip bilmeýärler.
- Wä, o nä?!
- Hawa. Olary «Kömek beriň diýip şol ýurduň ygtyýarly wekili hatlaşyp, çagyrmaly. Eger siz meni Aşgabada han edip oturtsaňyz. Men olary «bize harby kömek beriň» diýip, çagyryp bilyän. Onsoň olar siz yzyňza gaýtsaňyzam, meni gorap bilyärler.
- Indi iňlisler goramalymy, türkmenleri.
- Hawa, hawa.
Gurbanmämmet serdar ýüzünü turşatdy-da.
- Bolubilýä-dä – diýdi.

(Roman şu ýerde kesilýär)...

Elektron görnüşe geçiren: Erkin ÇARYÝAROW. Taryhy proza